

Motion till riksdagen

1987/88:A34

av Lars Werner m. fl. (vpk)

med anledning av prop. 1987/88:105 om
jämsköldhetspolitiken inför 90-talet

Kvinnokampen har som mål att kvinnor och män skall bli varandras jämlika. Kvinnokampens mål är att uppvärdera kvinnors erfarenheter och arbete. Kvinnokampen är förenad med klasskampen för ett samhälle där maktlösa och beroende människor får makt över sina liv.

Begreppet jämställdhet kan ibland vara förrädiskt och i stället för att klargöra faktiska förhållanden kan begreppet dölja att det i huvudsak är kvinnor som är könsdiskriminerade och att det därför måste göras satsningar som direkt gynnar kvinnor.

I regeringens proposition nämns inte ordet kvinnokamp. I stället använder man sig av det mer neutrala ordet jämställdhet. Samtidigt är säkert alla medvetna om att det framför allt är arbetarklassens kvinnor som är underordnade i den könsbestämda maktstruktur som råder. Att bli jämställd med männen på männens villkor är ingen framgångsväg. För kvinnorna gäller det därför att på egna villkor hävda sina rättigheter och lika människovärde.

Vpk ser positivt på propositionen om jämställdhetspolitiken inför 90-talet. Det är inte oviktigt med en redovisning av de stora skillnader och orättvisor som existerar mellan könen i dagens Sverige. Vi ser också positivt på att regeringen inte begränsar sig till mål om jämställdhet mellan kvinnor och män utan också ta in klassperspektivet. Vi instämmer till fullo med att "jämsköldhetsmålet bör uppnås genom en aktiv fördelningspolitik som inte bara syftar till att minska skillnader mellan kvinnor och män utan också till att minska klasskillnaderna i samhället".

Kvinnors ställning på arbetsmarknaden

Förtrycket av kvinnan har samband med hennes roll i arbetslivet. Hennes ställning på arbetsmarknaden och ytterst hennes ekonomiska oberoende är avgörande för hennes ställning i samhället.

Kvinnors förvärvsfrekvens är i dag hög. 1986 förvärvsarbetade 83 % av kvinnorna i åldern 20—64 år. Kvinnor återfinns dock i en mindre del av arbetsmarknaden; service, vård och omsorg, yrken som är en förlängning av hennes arbete i hemmet. Männen däremot finns i flera hundra olika yrken.

Traditionella kvinnoyrken har de lägsta lönerna på hela arbetsmarknaden. Ett arbete inom vård och omsorg anses inte lika mycket värt som ett arbete inom t. ex. verkstadsindustrin. Någon objektiv, rationell bedömning ligger inte bakom dessa löneskillnader.

Kvinnorna kan sägas vara utsatta för kollektiv lönediskriminering. Enligt en nyutkommen LO-rapport utgör de heltidsarbetande LO-kvinnornas genomsnittliga löneinkomst endast ca 85 % av männens inom LO. Bland TCO- och SACO/SR-medlemmarna är skillnaderna mellan kvinnornas och männens löner ännu större.

De satsningar på olika höglönegrupper som gjorts under 80-talet, marknadslönetillägg inom det statliga området, individuella lönesättningar är några exempel på åtgärder som ytterligare ökar löneklyftorna mellan män och kvinnor.

Dessa ojämlika förhållanden kan dock i stor utsträckning avskaffas, eftersom merparten av de s. k. kvinnojobben återfinns i den gemensamma samhälleligt kontrollerade sektorn. De offentliga arbetsgivarna har ett stort ansvar för att gå i spetsen för en personalpolitik som uppvärderar de traditionella kvinnoyrkena.

Konsekvensen i regeringens jämställdhetssträvanden kan naturligtvis ifrågasättas med anledning av det lönetak på 4 % som dikterats för den offentliga sektorn. Det är direkt riktat mot kvinnor, eftersom det är kvinnor som finns inom den offentliga sektorn.

Även nedskärningar av den offentliga sektorn slår hårt mot kvinnor på flera sätt. Dels minskar den traditionella arbetsmarknaden för kvinnor, dels inskränks den sociala service som är en förutsättning för att kvinnor skall kunna arbeta. Försvar och förstärkning av den offentliga sektorn är därför ett viktigt led i jämställdhetsarbetet.

De åtgärder som propositionen föreslår skall vidtas för att bryta könssegregationen på arbetsmarknaden är ett steg i rätt riktning. Men ambitionsnivån hade kunnat sättas betydligt högre. Jämställdhet måste få kosta pengar!

Det får inte heller vara så att man i arbetet med att bredda kvinnors arbetsmarknad underlåter att ta krafttag när det gäller att uppvärdera traditionella kvinnoyrken. Vi föreslår därför att regeringen tar initiativ för att utarbeta ett nytt arbetsvärderingssystem i syfte att bryta lönediskrimineringen inom arbetslivet.

En uppvärdering av kvinnoyrkena har också stor betydelse för förbättrade pensionsvillkor för kvinnor.

Kvinnornas inträde på arbetsmarknaden har inte motsvarats av männens ökade delaktighet i hemarbetet. Alla undersökningar visar att kvinnor har huvudansvaret för hemmet och barnen. Kvinnornas totala arbetsbörda har alltså ökat bl. a. på grund av att varken arbetet eller boendet har förändrats. Arbetslivet är fortfarande organiserat utifrån en heltidsarbetande man utan vårdansvar. Nya former av arbetsorganisation som underlättar möjligheterna att förena föräldraskap och förvärvsarbete måste därför utvecklas.

Konflikten i dubbelarbetet löser många kvinnor genom att arbeta deltid med sämre sociala förmåner och mindre kvalificerade arbetsuppgifter som följd. Om man adderar förvärvsarbete och hemarbete innebär detta att

kvinnorna arbetar betydligt mer än männen och tjänar betydligt mindre pengar.

De regionalpolitiska åtgärderna måste i större utsträckning också göra det möjligt för kvinnor i kris- eller glesbygdsregioner att bo kvar på sina hemorter. Kvinnlig företagsamhet kommer inte att kunna stoppa kvinnornas nuvarande flykt från glesbygden. En aktiv politik för att skapa fler arbeten i den offentliga sektorn, industriell förnyelse och skapande av arbetskooperativ är helt avgörande delar i en regionalpolitik som även gynnar kvinnorna.

Mot. 1987/88
A34

Inför kortare arbetsdag!

Sverige har jämfört med många andra europeiska länder en hög veckoarbetstid. Krav om sex timmars arbetsdag i Sverige har dock klingat ohörda under lång tid. Trots att många landsting har varit beredda att starta försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag har det aldrig verkställts. Framför allt Landstingsförbundet har agerat bromskloss men regeringen har också ett stort ansvar för att de olika sextimmarsprojekten inte genomförts.

I propositionen nämns frågan om arbetstider ytterst marginellt. Samtidigt som man skriver att "en generellt kortare veckoarbetstid för alla arbetstagare uppnådd genom en förkortning av den dagliga arbetstiden länge varit och är fortfarande ett av de viktigaste målen för jämställdhetsarbetet" försöker man sitta på två stolar genom att samtidigt förordade flexibla arbetstidsmönster.

Det är naturligtvis önskvärt att de enskilda människorna skall kunna anpassa arbetstiden efter egna och barnens behov. Samtidigt måste man vara realistisk och se till de verkliga förhållandena på arbetsplatserna. Verkligheten är sådan att det är arbetsgivarna som bestämmer hur arbetstiden skall förläggas. Inom vården är det nödvändigt med dygnet-runt-arbete. Inom processindustrin styrs arbetarna hårt av den nya tekniken, som kräver ständig övervakning.

En individuell anpassning av arbetstiderna försvårar också planering när det gäller samåkning och kollektivresande till arbetsplatserna. Särskilt i glesbygd blir det enda alternativet att ha två bilar i varje familj. Den redan dåligt utbyggda kollektivtrafiken blir därmed ytterligare försämrad.

Vpk är för en arbetstidspolitik som entydigt går ut på att förkorta den dagliga arbetstiden — för barnens, kvinnornas och männens bästa!

Jämställdhet i hemmet

En nyckelfråga i jämställdhetsarbetet är en ändrad arbetsfördelning mellan män och kvinnor i hemmet.

Den s. k. mansgruppens arbete har visat att de män som är hemma under barnets första levnadsår ändrar sin inställning till vad det innebär att ta hand om hem och barn och får därmed en annan inställning till kvinnor och kvinnors traditionella ansvarsområden. I dag är vi också mycket medvetna om pappors betydelse för sina barn. Barnens rätt att ha tillgång till båda sina föräldrar måste lyftas fram.

Mot bakgrund av detta är kvotering av föräldraledigheten ett viktigt krav i jämställdhetsarbetet. Att män inte använder föräldraledigheten i större utsträckning trots betydande insatser från samhället har klara samband med förhållandena på arbetsmarknaden. Därför behövs lagstiftning.

I dag diskuteras det borgerliga förslaget om vårdnadsbidrag. Den finansiering som har presenterats — minskning av statsbidraget till den kommunala barnomsorgen, utebliven kompensation för avskaffandet av den kommunala garantibeskattningen och beskattningen av juridiska personer — höjer barnomsorgstaxorna och gör det svårt för kommunerna att bygga ut barnomsorgen till full behovstäckning. Vidare skall schablonavdraget vid inkomstbeskattning minskas med 1 000 kr., vilket innebär att kvinnor som ofta är lågavlönade drabbas hårdast.

Ett vårdnadsbidrag kan aldrig ersätta en inkomst från ett förvärvsarbete. Valfriheten, honnörsordet i det borgerliga förslaget, är en chimär. Om bidraget kunde ge valfrihet åt den förvärvsarbetande föräldern som vill stanna hemma och vårda barnen, ger det knappast valfrihet för den kvinna som tvingas stanna hemma därför att det inte finns något arbete eller därför att hon inte kan lösa barnomsorgen. Och kvinnorna kommer också att finna att när barnen vuxit upp och vårdnadsbidraget upphör ersätts valfriheten av arbetslöshet.

Ett system med vårdnadsbidrag är ingen lösning på kvinnors problem. Det håller kvar kvinnor i beroendeställning med en lös, tillfällig anknytning till arbetsmarknaden. Begreppet valfrihet måste ersättas med begreppet lika villkor.

Förutom att vårdnadsbidraget motverkar jämställdhetssträvandena mellan män och kvinnor och konserverar traditionella könsroller kommer det också att öka orättvisorna för låginkomsttagare och ensamstående vårdnadshavare.

En utbyggd föräldraförsäkring och en generell arbetstidsförkortning till sex timmars arbetsdag är det bästa argumentet mot vårdnadsbidraget. Det ger kvinnor och män möjlighet att både arbeta och ha barn.

Kravet på sex timmars arbetsdag har många dimensioner. Det handlar om fler jobb, ökad delaktighet och demokrati men inte minst befrämjar kravet jämställdhetssträvanden.

Vpk har i särskilda motioner ställt förslag om förlängd och kvoterad föräldraförsäkring, sex timmars arbetsdag, förstärkt offentlig sektor, bättre arbetsförhållanden inom vården m. m. och upprepar därför inte dessa krav här.

Jämställdhet i utbildningen

Den sneda könsfördelningen på alla nivåer inom skolan spelar stor roll för könsuppdelningen på arbetsplatserna. Den traditionella synen på könsrollerna som förmedlas via läromedlen befäster i stället för uppluckrar könsrollsmönstren. Dessa fakta redovisas i propositionen, liksom vissa åtgärder för att komma till rätta med snedfördelningen. Men åtgärderna är alltför mycket av "förhoppningar" och löfte om att "följa utvecklingen" för att de skall framstå som verkliga krafttag för att åstadkomma förändringar.

Vpk instämmer i de lång- och kortsiktiga målsättningar för att förändra den ojämna könsfördelningen inom skolan som sätts upp i propositionen. Däremot är åtgärderna för att uppfylla målen alltför begränsade och verkningslösa för att få någon större effekt.

Under allmänna motionstiden 1988 har vpk lämnat in olika motioner med krav om forskning angående könsperspektivet i undervisningen och läromedlen, ökad satsning på kvinnoforskning samt om att överföra vårdhögskolorna till statligt huvudmannaskap för att stärka forskningsanknytningen.

För att åstadkomma förändrade attityder gäller det också att de redan yrkesverksamma utbildas i jämställdhetsfrågor. Personalutbildningen kommer nu oftast de redan högutbildade till del. Även här är det viktigt att belysa frågan ur könsperspektiv. Arbetsgivarna satsar nämligen minst på de lågutbildade. Allra sämst till ligger de privatanställda kvinnorna inom LO.

En viktig grupp att satsa på är barnomsorgspersonalen, som har en strategisk betydelse när det gäller att forma barnens inställning till jämställdhet mellan könen. Barnomsorgspersonalen utgör ju levande förebilder för barnen och kan på ett tidigt stadium grundlägga barnens värderingar om människors lika värde. Vi föreslår därför att det statliga fortbildningsbidraget bl. a. används till utbildning i jämställdhetsfrågor.

Kvinnors inflytande

För att hindra att även morgondagens samhälle enbart formas av män har utredningen om kvinnorepresentation gjort en avslöjande kartläggning av könsfördelningen i central och regional statsförvaltning. Medan kvinnorepresentationen i direktvalda församlingar har ökat under 1970- och 1980-talet (1985 fanns 31 % kvinnor i riksdagen, 30 % i landets kommunfullmäktige och 37 % i landstingen) var kvinnorna sällsynta i de indirekt valda församlingarna (endast 16 %).

De förslag till åtgärder som föreslogs i betänkandet Varannan damernas är därför välbehövliga. Målsättningen att kvinnor och män skall vara lika representerade i statliga organ ställer vpk sig självfallet bakom. Till skillnad mot vad som sägs i propositionen, där man vill låta åren gå utan att vidta några lagstiftningsåtgärder, föreslår vpk att man redan nu beslutar lagstifta om att genomföra jämn könsfördelning inom statliga organ.

Förebilder kan hämtas i de nordiska länderna, som samtliga har lagregler om jämnare könsfördelning. Trots undantagsregler och bristande efterlevnad har det visat sig att kvinnorepresentationen förbättrats betydligt på grund av lagstiftning. Utredningen om kvinnorepresentation har också framfört som sin övertygelse att lagstiftningen är den enda metod som snabbt leder till ökad kvinnorepresentation.

I propositionen tas också upp regeringens egna bristande rutiner vid utnämningar. I Varannan damernas föreslogs en skärpning. I vpk ställer vi oss bakom metoden att regering och departement begär in namn på både en kvinna och en man från de nominerande organisationerna. Vår erfarenhet är att denna metod ger direkta resultat till kvinnornas fördel och vi föreslår därför omedelbar lagstiftning om detta. Att kvinnorna, som utgör hälften

av befolkningen och arbetskraften, även fortsättningsvis skall utestängas från samhällets maktpositioner är enligt vår mening djupt odemokratiskt.

Mot. 1987/88
A34

Motståndet från bl. a. fackliga organisationer och SAF mot en lagstiftning är svårt att förklara annat än att det är svepskäl för att inte lämna ifrån sig olika maktpositioner till kvinnor. Att SAF har svårigheter att få fram kvinnor som företrädare har naturligtvis en koppling till den urusla kvinno-representationen på beslutande nivåer inom det privata näringslivet över huvud taget. Detta faktum får dock inte hämma en demokratisk och mer jämställd utveckling av samhällets beslutsfunktioner i övrigt. Kvinnor har lika stor rätt som män att forma morgondagens samhälle!

Hemställan

Mot bakgrund av det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att staten i egenskap av arbetsgivare skall föra en personalpolitik som innebär uppvärdering av kvinnoyrkena,
2. att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till att utarbeta ett nytt arbetsvärderingssystem i syfte att få slut på den kollektiva löne-diskriminering som de typiska kvinnoyrkena utsätts för,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att fortbildningsbidraget inom barnomsorgen bl. a. bör användas för utbildning i jämställdhetsfrågor,
4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning om att genomföra jämn könsfördelning inom statliga organ,
5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning om att nominerande organisationer skall föreslå både en man och en kvinna vid val till olika statliga organ.

Stockholm den 5 april 1988

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Jörn Svensson (vpk)

Nils Berndtson (vpk)

Inga Lantz (vpk)

